

Les fàbriques de teixits i de paper, vora el Fluvià, a Sant Joan les Fonts.

La crisi de la indústria tèxtil gironina durant els anys vint

JOAN SURÓS I PERACULA

Tradicionalment, i avui encara, el tèxtil ha representat una indústria clau en el conjunt de l'economia gironina, tant pel que fa al valor de la seva producció com al nombre de treballadors. I com tot sector productiu ha conegut moments de bonança i moments de crisi; i és en relació a un d'aquests últims períodes

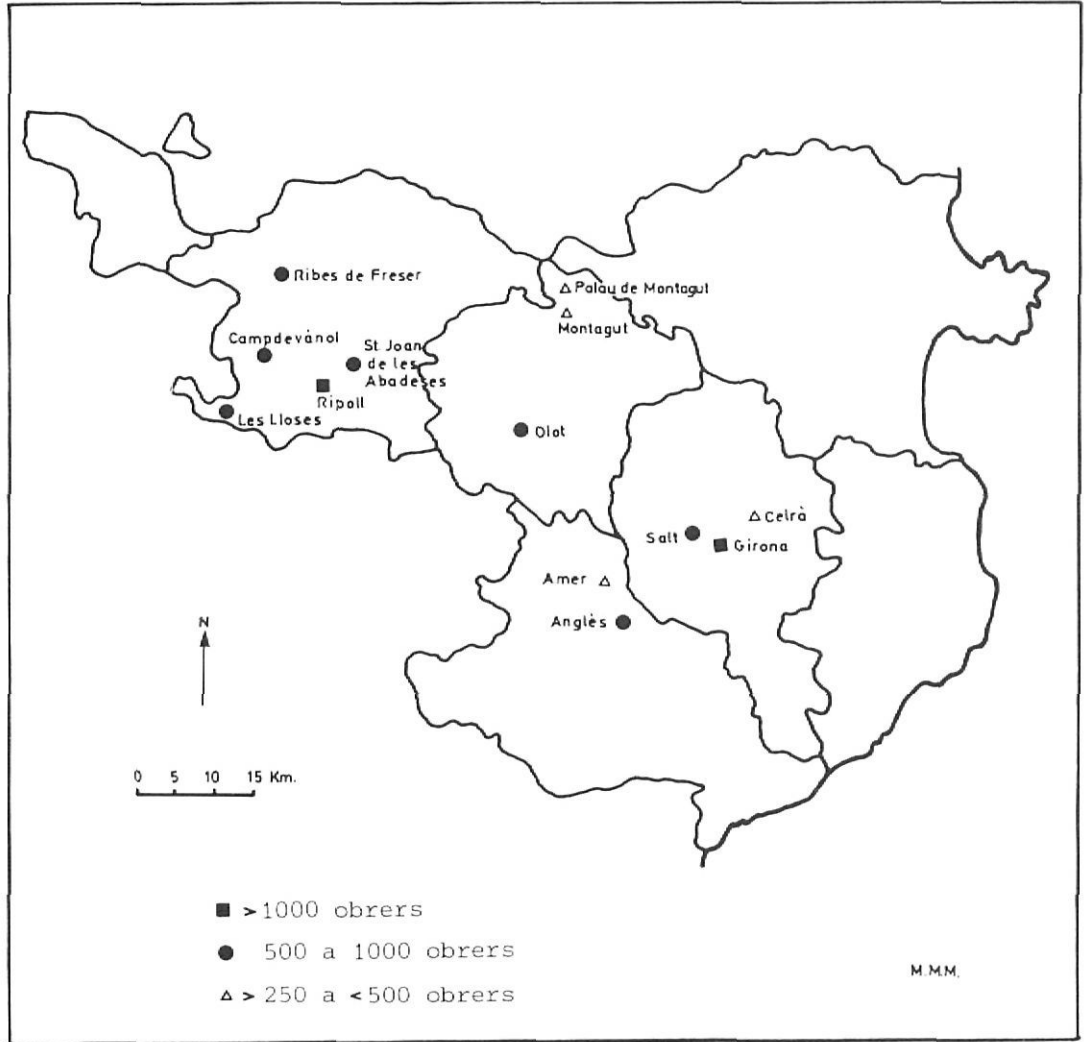
que gira el tema de les ratlles següents.

Importància del tèxtil dins la indústria gironina

Un dels mitjans més adients per copsar l'abast de la crisi endegada a partir de 1920 consisteix a establir el nombre de treballadors que vivien de la indústria tèxtil. Això ens permetrà de

veure com la crisi afectà realment molta gent.

A començament dels anys vint, el nombre d'obrers tèxtils superava els deu mil¹, i predominava el treball de les dones². La indústria es trobava concentrada en quatre de les set comarques gironines, com podem veure en el quadre 1. L'àrea més important era el Ripollès, amb nombroses i importants colònies fabrils. Ripoll era el nucli tèxtil més gran de

L'àrea tèxtil a les comarques gironines.

la província, reunint més de mil cinc-cents obrers. El Gironès i la Garrotxa anaven en segon lloc; Girona i Olot s'acostaven als mil obrers.

QUADRE 1
DISTRIBUCIÓ COMARCAL DEL TÈXTIL

	Núm. d'obers	%sobre total
Alt Empordà.....	50	0,4
Baix Empordà.....	100	0,8
Cerdanya.....	385	3,1
Garrotxa.....	2.671	21,5
Gironès.....	2.794	22,4
Ripollès.....	4.608	37,1
Selva.....	1.828	14,7
TOTAL.....	12.436	100

Font: Combinació de les informacions donades per les publicacions esmentades en la nota 1.

El Ripollès, el Gironès i la Garrotxa tenien un tipus de poblament obrer similar: un nucli central important, la capital de comarca, al voltant de la qual varen aparèixer nuclis perifèrics,

constituint, tot plegat, un conjunt interrelacionat. En canvi, a la Selva, les fàbriques es trobaven a la perifèria de la comarca, en relació amb les àrees tèxtils del Gironès i de la Garrotxa (vegeu mapa).

Cap al 1920, la indústria tèxtil podia haver donat feina al 35 per cent de tots els treballadors industrials gironins. Com podem veure, una xifra molt important.

Expansió del tèxtil gironí arran de la 1a. Guerra Mundial

L'esclat de la guerra a Europa, l'agost de 1914, va donar nova vitalitat a un sector tèxtil que, «en especial el ramo de hilados, venia atravesando una crisis importante, debido a un exceso de producción»³. Malgrat algunes dificultats inicials⁴, aviat es presentà l'ocasió de fer molts bons negocis. L'expansió d'aquells anys es basà, fonamentalment, en el gran augment de la demanda estrangera. Així, mentre que l'any 1913 s'exporta

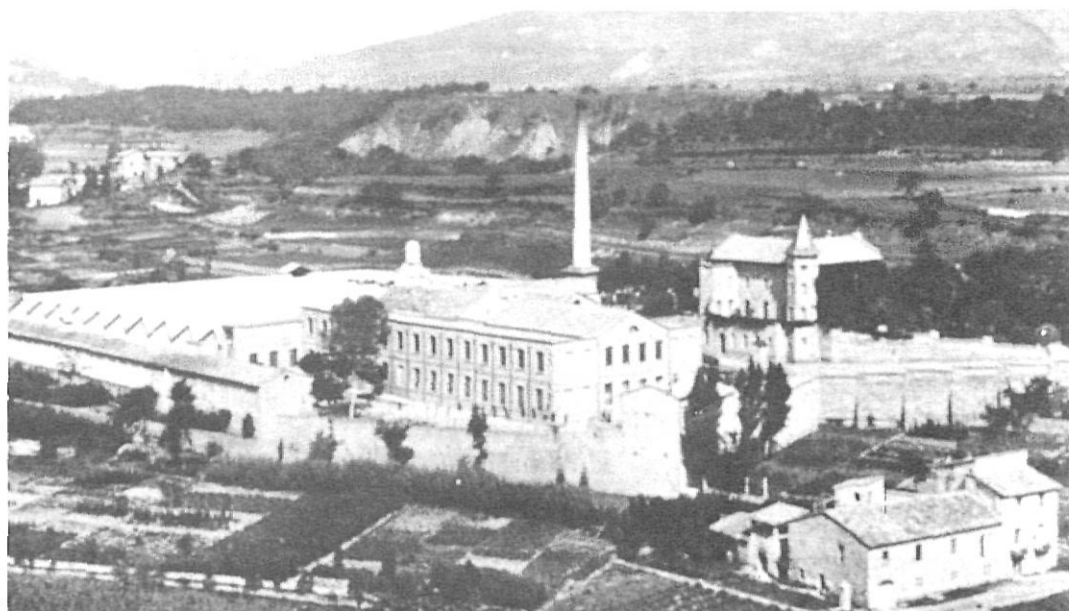
ren trenta-vuit tones de manufactures de cotó, el 1917 en foren quatre mil quatre-cents⁵. El creixement es feu amb uns alts costos de producció, sense cap mena de renovació de l'ultillatge industrial. Com posen de manifest Josep Fontana i Jordi Nadal:

«La acumulación durante la guerra tuvo un carácter esencialmente especulativo, haciéndose, en mayor parte, a costa de los asalariados, esto es, en abierto antagonismo con la extensión del consumo interno (...) en vez de «estructurar de base su industria», los empresarios destinarán los beneficios extraordinarios a engrosar las cuentas corrientes bancarias, a la compra de fincas rústicas y urbanas (...), a la construcción de edificios nuevos»⁶.

Amb l'acabament de la guerra s'acabaren també les circumstàncies extraordinàries en les quals s'havia mogut el sector a partir de 1914. L'augment de producció no havia implicat

Fàbrica Brutau de Sant Jaume de Llierca.

V. FARGNOLI — AIAG

cap millora en la productivitat, al contrari, aquesta minvà. A partir de 1920, el canvi de conjuntura començà a notar-se. Es perderen els mercats guanyats anteriorment i la producció de les indústries tèxtils gironines començà a no tenir compradors. S'iniciava una llarga crisi.

La crisi dels anys vint

Una dada ens pot donar idea de la magnitud de la crisi: el 1919

s'exportaren més de tres mil tonelles de manufactures de cotó. A l'any següent, tres-centes quaranta-vuit. Només dos anys (1929 i 1930), entre 1921 i 1935, registraren xifres d'exportació superiors a les cent tones anuals⁷.

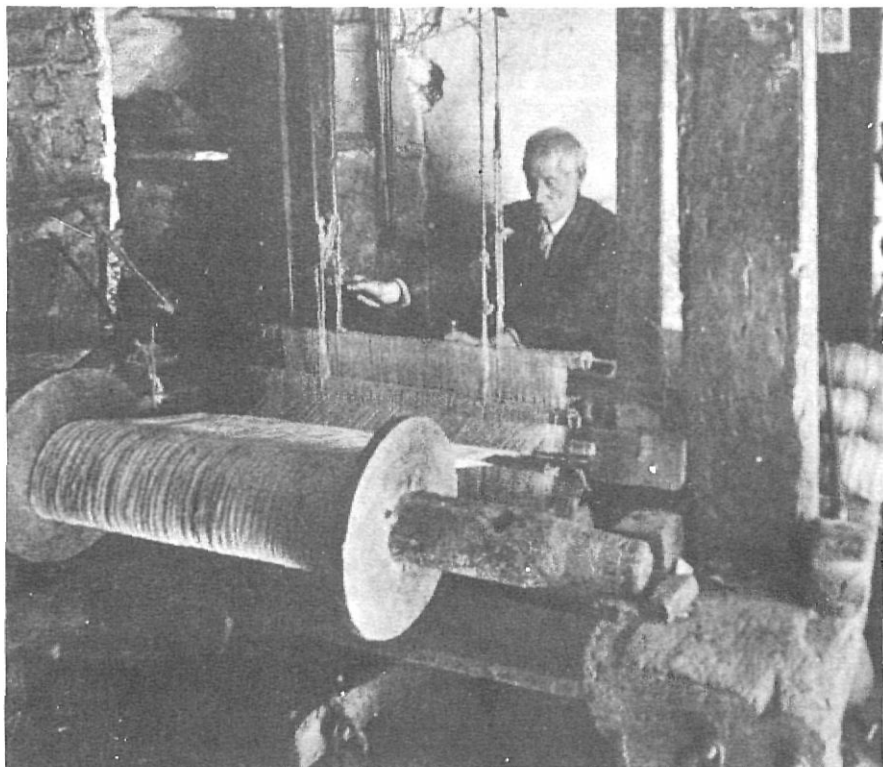
La crisi començà a notar-se a partir de 1919. Segons la Cambra de Comerç gironina, els motius eren l'augment de les vagues⁸, la deficiència en els transports, l'encariment de la matèria primera i la dels combustibles. Quan la situació s'aguditzà,

a partir de 1920, la seva argumentació fou diferent:

«los conflictos obreros disminuyen, los transportes así terrestres como marítimos van regularizándose, los combustibles y primera materia si no se abaratan, son sus precios más asequibles al comprador, y sin embargo los negocios no se animan, por el contrario, empeoran, agravándose la situación con las restricciones del crédito, tomando caracteres agudos a finales de año con la anómala situación de los Bancos»⁹.

Els motius de la crisi eren la baixa de la demanda de manufactures i la pèrdua de mercats davant la competència estrangera. Però també pesaven sobre la indústria tèxtil defectes estructurals, lligats a la manca de modernització de l'aparell productiu. La capacitat competitiva de la indústria en relació als seus rivals estrangers era molt petita. Per altra part, cal tenir en compte els obstacles «derivados de la limitación del consumo interno por el retraso de los salarios frente al alza de los precios, y de la elevación de los cambios, que impedía comprar el algodón a los precios de baratura a que entonces se cotizaban en el mercado internacional»¹⁰.

V. FARGNOLI — AIAG

Teixidor de Maçanet de la Selva, a començament de segle.

ECONOMIA

En efecte, com podem veure en el quadre 2, el salari real minvà entre 1914 i 1920, es recuperà en els cinc anys següents i s'estancà a partir de llavors. En tot cas, el que sembla evident és que el mercat interior no estava capacitat per absorbir la producció que havia crescut enormement a partir de 1914, i que comptava amb un mercat exterior que, a partir de 1920, havia desaparegut. I, a més, la indústria estrangera, també necessitada de més mercats, s'introduïa amb força en l'espanyol. Com escrivia la Cambra de Comerç gironina, referint-se a la indústria tèxtil,

«durante los años de guerra (...) la exportación aumentó considerablemente, la importación era casi nula, y así su producción, como sus existencias se agotaban rápidamente. No existía la competencia extranjera. Hoy gracias a la benevolencia que se ha tenido al concertar ciertos tratados y convenios comerciales, el mercado se inunda de productores extranjeros que compiten ventajosamente con los nacionales por las facilidades que les concede el Arancel y por la depreciación de su moneda»¹¹.

QUADRE 2
ELS SALARIS DELS OBRERS

	1920	1925	1930
Girona.....	71	104	109
Espanya.....	79	107	104

Font: Ministerio de Trabajo y Previsión. *Estadística de Salarios y Jornadas referida al período 1914-1930*, Madrid, 1931.

Nota: Es tracta d'índexs de salaris nominals i de preus que donava el ministeri. La base és 100 al 1914.

Cinc anys més tard, la mateixa cambra s'interrogava sobre les causes de la crisi i escrivia que:

«Discrepan los economistas y hombres de negocios en las causas que motivan aquella crisis; unos la atribuyen a una baja en el consumo, otros a falta de utilaje, a propósito para producir barato, otros a las disposiciones restrictivas que entorpecen el desenvolvimiento de la actividad industrial, otros a la inestabilidad de los cambios que afecta de un modo directo en la adquisición de la primera materia; y con tal discrepancia, como es lógico, corren parejas la diversidad de remedios que se proponen para conjurarla. Sean cualesquiera de las causas apuntadas, las que originan el malestar existente en esta importante rama de la actividad industrial, probablemente son varias, es lo cierto que el hecho existe, no vislumbrándose, en el momento, perspectivas de su desaparición.

Ha perjudicado la producción en algunas fábricas, que utilizan la fuerza hidráulica, el escasisimo caudal de los ríos a consecuencia de la persistente sequía que de algunos años existe»¹².

Fou aquella una crisi de caire mundial. Els problemes d'excés de producció i de manca d'exportació varen ser generals. Com diu Jordi Nadal,

«las sociedades más avanzadas debían admitir el desarrollo de las manufacturas textiles en los territorios tradicionalmente importadores. Otras fibras más modernas, como la seda artificial,

planteaban nueva competencia. Hacia 1930, la industria del algodón había perdido la función motora que desempeñara en los primeros compases de la revolución industrial»¹³.

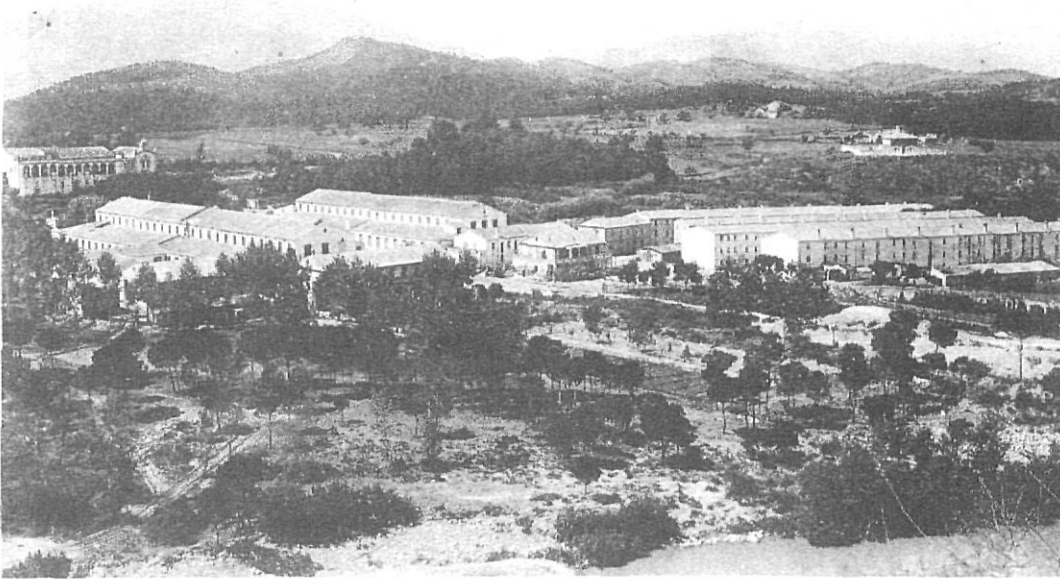
Fins aquí les causes de la crisi. Tot seguit, i per acabar, cal veure quina cronologia va tenir la crisi a les comarques gironines.

A finals de 1920 ja s'inicià en algunes fàbriques la paralizació de la feina. Es despatxaren obrers i es reduïren els dies de treball a la setmana. Aquesta tendència es recruà a l'any següent: entre gener i juny, tot un seguit de fàbriques paraltzaren el treball o reduïren els dies de feina. Aquest fou el cas, per exemple, de Bonmatí, on 500 obrers quedaren en atur, en el mes de març. Les fàbriques d'Osor de la comarca de la Garrotxa i les de les conques del Fluvià i del Ter es quedaren sense comandes i aturaren la feina. Durant l'any 1921, l'atur forçós a Ripoll afectà 1043 obrers, només treballaven dues fàbriques, la meitat de la setmana i deu hores cada dia¹⁴. En aquesta població, l'atur podia haver implicat més del cinquanta per cent dels treballadors tèxtils.

L'any 1922 la situació millorà lleugerament però sense sortir de la crisi, que semblava ja definitivament instal·lada. En els anys següents, el sector no encertà a recuperar el camí de l'expansió, tot i que, en alguns llocs, com a Ripoll, la feina experimentà alguna recuperació¹⁵. En general, les jornades de treball es baixaren a dos dies i mig o tres a la setmana (com passà al 1925 a les fàbriques olotines).

La sèquia Monar, un cas d'aprofitament de la força hidràulica per a la indústria tèxtil.

Segons la Cambra de Comerç gironina, sembla que el mal moment incidi, sobretot, en la petita indústria. Fet força probable, ja que durant els anys de bonança sorgiren moltes indústries petites amb una baixa productivitat. Lògicament, durant la crisi, aquesta manca de productivitat els significà greus problemes. La seva capacitat per afrontar la crisi era molt més petita que la de les grans fàbriques amb un major nivell de tecnificació.

A partir de 1930, a les dificultats existents d'ençà el 1920 s'afegiren les repercussions de la crisi econòmica mundial i els problemes derivats de l'augment de la conflictivitat social¹⁶. Al 1934, la Cambra de Comerç de Girona constata que «persiste la crisi en la indústria tèxtil (...) No solo ha descendido el mercado interior (...), sino que también el exterior, en el que se observa una baja de más de un cincuenta por ciento»¹⁷. La reducció de la jornada laboral i el tancament de fàbriques foren fets constants fins a l'esclat de la guerra civil¹⁸.

Podem concloure, doncs, que el tèxtil gironí va travessar una llarguissima crisi de més de quinze anys, entre 1920 i 1936, fet que resulta encara més assenyalable si tenim en compte que la crisi vingué després d'uns anys extraordinàriament bons.

NOTES

1. Segons el Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, *Estadística de los salarios y de jornadas de trabajo referida al período 1914-1925*, al 1920, els obrers tèxtils eren, entre homes i dones, 5.306. L'Institut Nacional de Estadística, en el *Censo de 1920*, donà la xifra de 7.905 treballadors. L'Institut de Reformas Sociales, en una *Información acerca del mercado del trabajo*, apareguda en el butlletí de gener de 1921, que publicava l'Institut, parlà de 9.807 obrers tèxtils. I la Càmera Oficial de Indústria de Barcelona, en la *Memòria reglamentaria del año 1919*, deia que els treballadors tèxtils gironins eren 10.240.

2. Segons el cens de 1920, de l'Institut Nacional de Estadística, en el sector treballaven 3.097 homes i 4.808 dones. Per altra part, el Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, en l'obra citada abans establia aquests comptes:

	1914	1920	1925
Obrers qualificats.....	1.121	1.520	1.498
Peons.....	405	621	672
Dones.....	2.405	3.165	3.345
Total.....	3.931	5.306	5.515

I la fàbrica Grober de Girona, una de les més importants de la província, acollia, al 1921, 210 homes i 702 dones (Arxiu Municipal de Girona, V.5 Beneficència, Instituto de Reformas Sociales, lligall núm. 1, censos d'obrers).

3. Instituto de Reformas Sociales, *Resumen de las informaciones de los inspectores del trabajo, acerca de las consecuencias sufridas por las industrias en España con motivo del actual estado de guerra*, butlletí de desembre de 1914, pàg. 539.

4. A causa de la manca i l'encariment de la matèria primera, de l'energia i del transport, i al pànic financer que momentàniament seguí a la declaració de la guerra.

5. Segons informacions aparegudes en les memòries anuals de la Cambra de Comerç de Girona. Es tracta d'exportacions efectuades per les duanes de la província.

6. NADAL, Jordi i FONTANA, Josep. «España 1914-1970», dins CIPOLLA, Carlo M. ed., *Historia económica de Europa (6), Economías contemporáneas II*, Ed. Ariel, Barcelona, 1980, pàg. 105.

7. La producció de gèneres de punt es beneficià, durant 1929 i 1930, d'una sèrie de primes a l'exportació. Però entre 1921 i 1935, deu exercicis anuals conegueren xifres d'exportació inferiors a les cinquanta tones.

8. Certament, l'any 1919 fou un dels més conflictius del primer terç del segle XX.

9. Càmera Oficial de Comercio e Industria de Gerona, *El Comercio, la Industria y la Agricultura de la Provincia de Gerona en el año 1920*, Girona, Imprenta y Librería de Dolores Torres, 1921, pàg. 17.

10. NADAL OLLER, Jordi, «La Economía Española (1829-1931)», dins *El Banco de España. Una historia económica*, Madrid, Banco de España, 1970.

11. Càmera Oficial de Comercio e Industria de Gerona, *El Comercio (...) en el año 1924*, pàg. 10.

12. Càmera Oficial de Comercio e Industria de Gerona, *El Comercio (...) en el año 1929*, pàg. 11.

13. NADAL OLLER, Jordi, Op. cit., pàg. 417.

14. La font és, en el cas de Ripoll, CUTRINA i SORINAS, Gonçal, *Les arts tèxtils a Ripoll i a la comarca*, Ripoll, Patronat «Francesc Eiximenis», 1986. Per a la resta de la província, les memòries anuals de la Cambra de Comerç de Girona.

15. En canvi, a d'altres, com ara Salt, la cosa no anà així. Segons Joaquim NADAL («La industrialització al Gironès: l'exemple de Salt». *Recerques*, núm. 6, Barcelona, Ed. Ariel, 1976, pàg. 196), la indústria tèxtil, sortida de la crisi (...) entre 1910 i 1918, tornà a situar-se l'any 1920 a un nivell important que ve expressat per un percentatge molt remarcable dins la contribució industrial de tot el poble. Aquest percentatge elevat experimentà una tendència a disminuir a nivells més baixos en anys següents i a estabilitzar-s'hi (...) (tendència) que no dubtem a mantenir fins a arribar als anys cinquanta».

16. Si durant la Dictadura de Primo de Rivera pràcticament no hi varen haver vagues, en els anys de la República, la conflictivitat en el tèxtil podia haver produït unes 30 vagues.

17. Càmera Oficial de Comercio e Industria de Gerona, *El Comercio (...) en el año 1934*, pàg. 12.

18. Així, a Ripoll, a l'estiu de l'any 1934, el nombre d'obrers en atur era de 1140. A final d'any n'hi havia 810, xifra que es va mantenir durant els primers mesos de 1935. Al novembre del mateix any eren 483.